

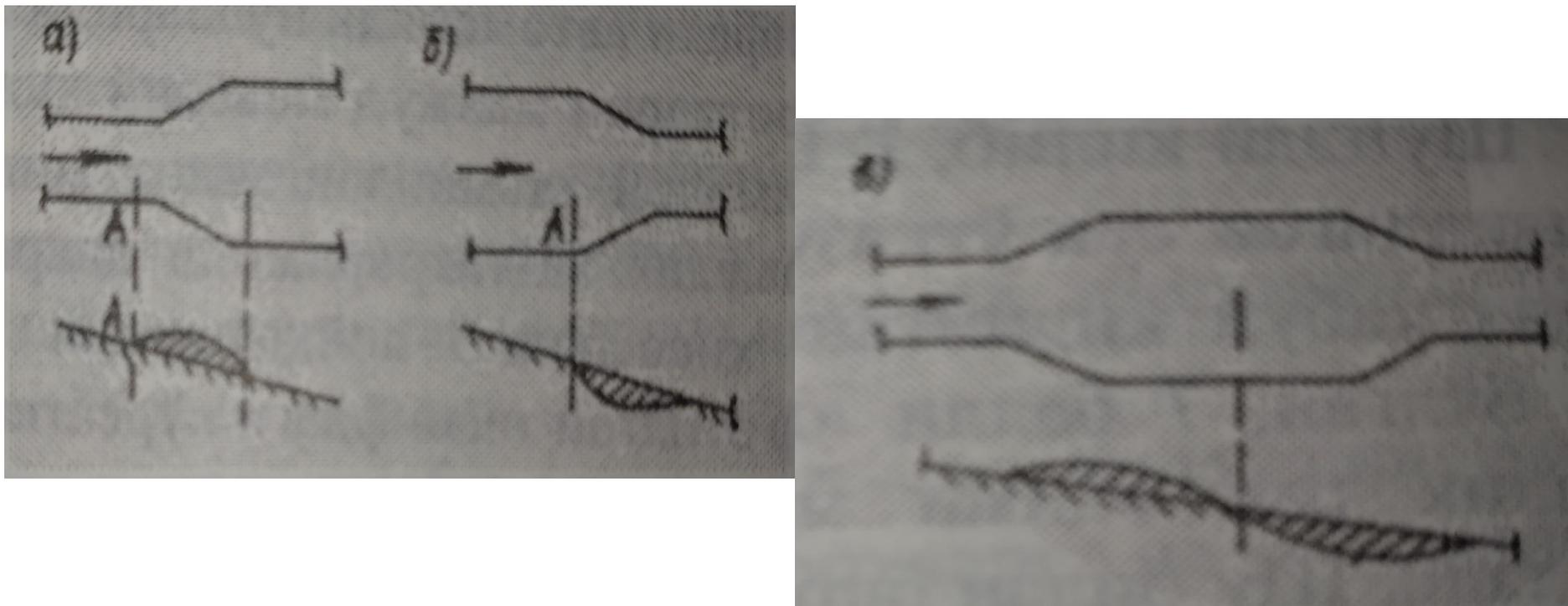
Сел оқадиган дарёларда ўзан жараёнлари

- Сел оқимлари ўз таркибидаги қаттиқ моддалар ҳажми кўплиги ва бу оқимларнинг зарб кучи катта бўлиши билан фарқланади.
- Тошқинда қаттиқ модда таркиби 2-4% дан 6-10% гача, селда эса қаттиқ модда таркиби 10-15% дан 40-90% гача бўлиши мумкин.
- Сел оқими тезлигини V кўпайиши билан зарб кучи P , сел оқимининг кинетик энергияси $E = (m \cdot V^2) / 2$ каби тезлик квадратига пропорционал ортади. Демак сел оқими катта геологик ишни бажариш қобилиятига эга.
- Геологик ишлар: ювилиш, ўтказиш, моддалар қатламини тўплаш.

Сел оқадиган дарёларда ўзан жараёнлари

- Селнинг ҳаракатидаги энг муҳим кўрсаткичлардан бири унинг тезлиги ҳисобланади.
- Селнинг тезлиги қуйидаги омилларга боғлиқ:
- Ҳаракат тартиби,
- Селнинг хусусияти,
- Ўзан морфометрияси.
- Оқизиклар билан тўйинган оқимни турлича ҳаракати натижасида ўзандаги ётқизиклар ва ювилишлар ўзига хос кечади.
- Ўзаннинг кенгайишида ҳаракат секинлашади натижада оқизиклар тўпланиши кузатилади, акс ҳолларда эса ўзан ювилиши содир бўлади.

Ўзани бўйлама кесимидаги оқизикларни жойлашиш ҳолати ва ўзан тубининг ювилиши

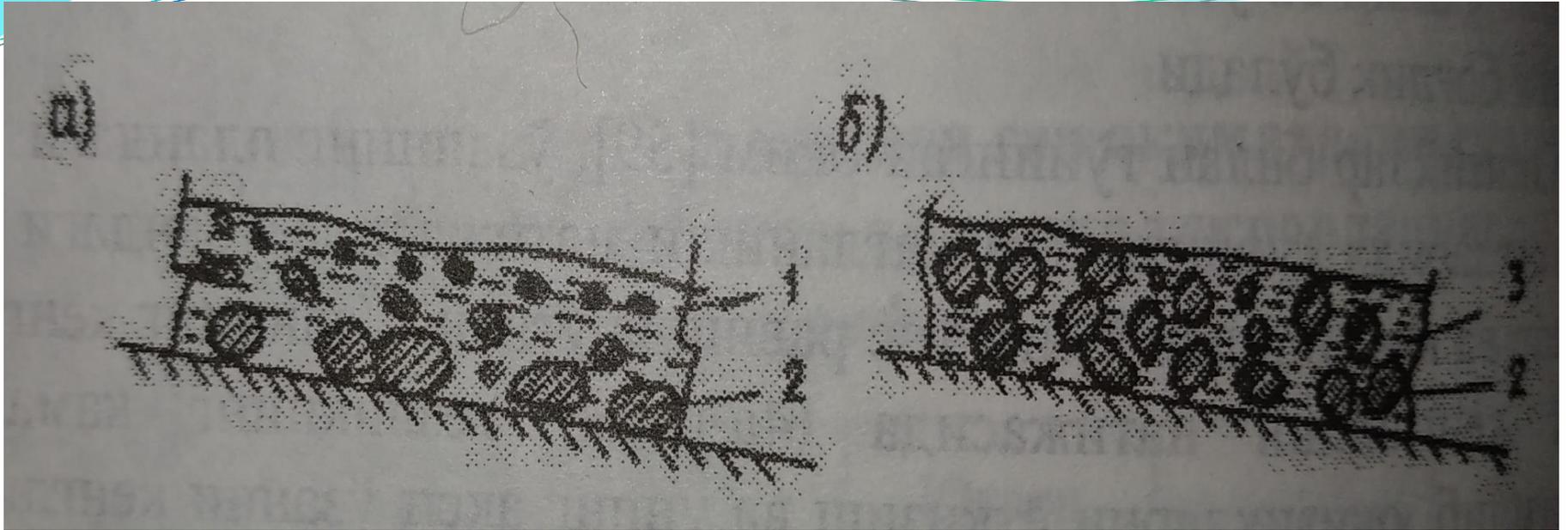

а- ўзани кенгайиш ҳолати.

б- ўзани торайиш ҳолати.

в- ўзани даврий ўзгариши

Селларнинг таркибий-реологик турлари

Ўзаро боғланган ва боғланмаган ҳолатлар.

Ҳар бир ҳолатларда ҳам ҳаракат турбилент.

Боғланган сел оқимида 80-90 % тоғ жинслари, зичлиги 2000-2300 кг/м³.

Боғланмаган сел оқимида 15-60 % тоғ жинслари, зичлиги 1100-1600 кг/м³

Ўрганишнинг амалий аҳамияти

- Сел оқимларининг бундай ўзига хос хусусиятлари сел тошқинларининг кўрсаткичларини ҳисобий тангламаларини ишлаб чиқишда ва муҳандислик иншоотларини лойиҳалашда, ҳимояланиш усулларини танлашда ҳисобга олишни тақоза этади.

